

Кінематограф та музика у роки
Великої Вітчизняної війни
(1941-1945)

Кінематограф

- У роки ВВВ боротьба за незалежність Батьківщини стала головним змістом життя людей. Мобілізація моральних сил усіх радянських людей на боротьбу з грізним ворогом, зміцнення національної єдності, виховання та затвердження мужності, оптимізму стали першочерговими благородними завданнями кінематографу. З перших днів Великої Вітчизняної війни радянська кінематографія з честю виконувала свій патріотичний обов'язок.

- Загалом упродовж усієї війни було створено і випущено на екрани більше 500 номерів різних кіножурналів, 67 короткометражних і 34 повнометражних військових фільмів.

- На перше місце висунулася кінохроніка як найоперативніший вид кіно. Людина з кіноапаратом зайняла місце в бойових порядках, стала солдатом. Були створені військові кінематографічні групи. Радянські кінооператори зняли понад 3,5 млн. м плівки. Вони зафіксували події, які є надбанням історії, створили унікальний «кінолітопис Великої Вітчизняної війни». До цієї скарбниці знову і знову звертаються сценаристи і режисери.

Могутнім засобом ідейного виховання мас стала художня кінематографія.

Теми художніх фільмів :

- 1) Патріотизм.
- 2) Героїзм.
- 3) Ненависть до фашизму.
- 4) Мужність жінок і дітей.
- 5) Партизанська боротьба.

- Уже наприкінці 1941 року відновила свою роботу Київська кіностудія художніх фільмів у Туркменії(Ахшабад) та Одеська студія наукових і технічних фільмів в Узбекистані(Ташкент).

- У травні 1942 року Київська кіностудія в Ашхабаді випустила три кіноновели: «Квартал № 14», «Сині скелі» і «Маяк», які увійшли до «Бойового кінозбірника» № 9.

- Фільм «Квартал № 14», поставлений І. Савченком за сценарієм С. Лазуріна, розповідав про злодіяння фашистських загарбників у Польщі, про стійкість польських патріотів, які чинили героїчний опір ворогові.

- Фільм «Сині скелі» режисера В. Брауна і сценаристів Л. Смирнової і Ш. Гергеля відтворював подвиг чехословацьких патріотів, які знищили каральний загін фашистів.

- Просту радянську жінку-патріотку показує фільм «Маяк», поставлений М. Донським за сценарієм П. Северова. Роль матері Євдокії Клименко виконала артистка В. Миронова. У цьому образі розкриваються благородні риси радянської жінки. У кульмінаційній сцені Євдокія підпалює свою хату, щоб дати сигнал військовому судну, яке мало висадити десант у тилу ворога.

- У 1943 році вийшли фільми, присвячені боротьбі українського народу з фашистськими загарбниками. У фільмі «Партизани в степах України» режисера І. Савченка за сценарієм О. Корнійчука знайшов відображення керований Комуністичною партією могутній партизанський рух, що був гнівною відповіддю народу на спробу фашистів загарбати радянську землю, підкорити собі радянських людей.

- За романом Ванди Василівської «Веселка» поставив трагічний фільм «Райдуга» Марк Донський, талановитий режисер, творець чудової трилогії. Українська акторка зіграла роль партизанки, стійко перенесла і загибель дитини, і нелюдські тортури. Картина з презирством таврувала жінок, що пішли на ганебні зв'язку з фашистами.

- Улітку 1943 року видатний кіномитець ХХ століття Олександр Довженко завершив роботу над кіноповістю «Україна в огні». Твір відображав героїзм, мужність, жертовність українського народу в битві проти нацизму. Олександр Довженко перший в українському кіномистецтві показав найтрагічніший період війни - її початок, відступ Червоної армії. Чорну ніч нацистської окупації. Незважаючи на високий ідейний і художній рівень, Сталін заборонив демонструвати цей правдивий твір.

- Наприкінці 1943 року О. Довженко разом з режисерами Ю. Солнцевою і О. Авдєєнком завершив роботу над великим художньо-документальним фільмом «Битва за нашу Радянську Україну». Картина показувала розорену ворогом, стражденну Україну, збуджувала ненависть до загарбників, які порушили її мирне творче життя.

- Фільм «Перемога на Правобережній Україні», створений О. Довженком і Ю. Солнцевою в 1945 році, став хвилюючим художньо-історичним документом, що розповідав про торжество українського народу, який вигнав із своєї землі за допомогою великого російського та інших братніх народів фашистських окупантів, про трудовий ентузіазм українського народу, який приступив до відбудови зруйнованих міст і сіл.

- на Київській кіностудії, що повернулася з евакуації, був закінчений фільм «Нескорені», поставлений Марком Донським. Сценарій написав Б. Горбатов за своєю повістю під тією ж назвою. У фільмі з великою художньою силою розкривалася моральна краса радянських людей.

- Київські кінематографісти, незважаючи на труднощі воєнного часу та евакуацію, виправдали довір'я народу і партії. За роки війни вони створили ряд творів, в яких знайшли художнє відображення чудові риси радянської людини: її героїзм, самовідданість, безмежна віра в правоту і непереможність справи будівництва комунізму.

Музика

- У роки Великої Вітчизняної війни не слабшав інтерес і до музики. Тишу прифронтового лісу порушували не лише артилерійський обстріл ворога, але і захоплені оплески захоплених глядачів, викликаючи на сцену знову і знову своїх улюблених виконавців: Лідію Русланову, Леоніда Утесова, Клавдії Шульженко.

- Величезною популярністю користувалися фронтові театри і концертні бригади. Ризикуючи життям, ці люди своїми виступами доводили, що краса мистецтва жива, що убити її неможливо.

- Хороша пісня завжди була вірним помічником бійця: «Коли я чую пісню про синюю платочек, то відразу переношуся в тісну фронтову землянку. Ми сидимо на нарах, мерехтить скупий вогник каганця, потріскують в грубці дрова, а на столі-патефон. І звучить пісня, така рідна, така зрозуміла і так міцно злита з драматичними днями війни». У одній з пісень, популярних в роки війни, були такі слова: хто сказав, що потрібно кинути пісні на війні? Після бою серце просить музики удвічі!

- У 1941 року відомий композитор Д. Шостакович завершив свій найвідоміший твір – 7-у симфонію. Сьома симфонія відразу після свого першого виконання дістала величезний резонанс у світі. Тріумф був загальним-музичне поле битви теж залишилося за СРСР. Геніальний твір Шостаковича разом з піснею "Священна війна" стало символом боротьби і перемоги у Великій Вітчизняній війні.

«Священная война»

Цікава історія створення однієї з найзнаменитіших пісень Великої Вітчизняної війни. 24 червня 1941 року газети «Вісті» і «Червона зірка» опублікували вірш В. І. Лебедева-кумачу, що починалося словами: «Вставай, країна величезна, вставай на смертний бій.».

Вірші ці зажадали від поета наполегливої роботи. Чернетки, що зберігаються в архіві, говорять про те, що Лебедев-кумач не раз переписував і допрацьовував окремі рядки і строфи, часом замінюючи цілі чотиривірші.

Вірш в газеті прочитав керівник Червонопрапорного ансамблю пісні і танцю Червоної Армії А. В. Александров. Воно справило на нього таке сильне враження, що він відразу ж сів за рояль. Наступного дня, прийшовши на репетицію, композитор оголосив:

-розучуватимемо нову пісню-«Священна війна».

Він написав крейдою на грифельній дошці слова і ноти пісні-друкувати не було часу!-а співаки і музиканти переписали їх у свої зошити. Ще день-на репетицію з оркестром, і увечері-прем'єра на Білоруському вокзалі, вузловому пункті, звідки в ті дні вирушали на фронт бойові ешелони.

- Відразу після напруженої репетиції група ансамблю виїхала на Білоруський вокзал для виступу перед бійцями, що від'їжджають на передову. Вид вокзалу був незвичайний: усі приміщення повністю заповнені військовими, як мовиться, яблуку ніде впасти. На усіх нове, ще не приганяюче обмундирування. Багато хто вже встиг отримати рушниці, кулемети, саперні лопатки, протигази, словом, усе, що вважається фронтовиківі.
- У залі очікування був збитий зі свіжовиструганих дощок поміст-своєрідна естрада для виступу. Артисти ансамблю піднялися на це підвищення, і у них мимоволі зародився сумнів: чи можна виступати в такій обстановці? У залі-шум, різкі команди, звуки радіо. Слова ведучого, який оголошує, що зараз уперше буде виконана пісня «Священна війна», тонуть в загальному гулі. Але ось піднімається рука Олександра Васильовича Александрова, і зал поступово затихає...
- Хвилювання виявилися марними. З перших же тактів пісня захопила бійців. А коли зазвучав другий куплет, в залі настала абсолютна тиша. Усі встали, як під час виконання гімну. На суворих лицях видно сльози, і це хвилювання передається виконавцям. У них у усіх теж сльози на очах... Пісня вщухла, але бійці зажадали повторення. Знову і знову-п'ять разів підряд!-співав ансамбль «Священну війну».
- Так почався шлях пісні, славний і довгий шлях. З цього дня «Священна війна» була узята на озброєння нашою армією, усім народом, стала музичною емблемою Великої Вітчизняної війни. Її співали усюди-на передньому краю, в партизанських загонах, в тилі, де кувалася зброя для перемоги. Кожен ранок після бою кремлівських курантів вона звучала по радіо.

- «В землянке»
- Спочатку були вірші, які автор не збирався публікувати і вже зовсім не розраховував, що вони стануть піснею.
- "Це були шістнадцять "домашніх" рядків з листа моїй дружині Соф'є Антонівні", - згадував Олексій Олександрович Сурков, - "написав я його у кінці листопада, а точніше, 27-го, після важкого бою під Истрой".
- Так би і залишилися вони в домашньому архіві поета, не прийди в редакцію фронтової газети "Червоноармійська правда" композитор Костянтин Листов, якому до зарізу потрібне було "що-небудь, на що можна написати пісню". "Чого-небудь" не виявилось. І тут я, на щастя, згадав про вірші, написані додому, розшукав їх у блокноті і, переписавши начисто, віддав Листову, будучи упевненим в тому, що... пісня з цього абсолютно ліричного вірша не вийде...
- Але за тиждень композитор знову з'явився у нас в редакції і під гітару заспівав свою пісню "В землянці". Після публікації в "Комсомольській правді" віршів і мелодійного рядка пісню підхопили і заспівали усюди, попри те, що більше вона ніде не публікувалася і у свій час була навіть під заборонаю. "Деяким охоронцям солдатської моральності, - помітив із цього приводу Бабаків, - показалося, що рядки "до тебе мені дійти нелегко, а до смерті-чотири кроки" упаднические, що роззброюють. Просили і навіть вимагали, щоб про смерть викреслити або відсунути її далі від окопу. Але псувати пісню було вже пізно."
- І зараз, через чотири з половиною десятиліття, пісня ця продовжує хвилювати серця людей, залишається нестаріючим гімном любові і вірності солдатському боргу.

- "Жди меня"
- (сл. До. Симонова, муз. М.Блантера)
- Пізньої осені, вже в Північній армії, Симонов, «мабуть, уперше», як він згадував, читав ще не надруковане «Жди меня» цілому десятку людей відразу. Гриша Зельма, що підбив мене там прочитати ці вірші, потім, під час нашої поїздки, де б ми не були, знову і знову примушував мене читати їх, то одним, то іншим людям, тому що, за його словами, вірші ці для нього самого були як ліки від туги по дружині, що поїхала в евакуацію..
- Першу, можливо, спробу надрукувати «Чекай мене» Симонов робить наугад-в одній з армійських газет (скоріш усього, передбачаючи або передчуваючи утруднення в центральному друці), у кінці 1941 або на самому початку 1942 р. автор робить спробу надрукувати вірш в «своїй» газеті.
- «Чекай мене»- найвідоміший з віршів Симонова. Цей вірш не треба цитувати. Його знають усі. Говорять, сімнадцять композиторів виявили бажання написати на нього пісню. У історії радянської поезії навряд чи був інший твір, що мав такий масовий відгук. Цей вірш шукали, вирізували з газет, переписували, носили з собою, посиляли один одному, зачували напам'ять-на фронті і в тилі.
- «Чекай мене» було чи не першим твором Симонова, написаним, нагадаємо, поза думкою про друк. Результати виявилися-тоді ж і особливо згодом-несподіваними для нього самого.

- "Катюша"
- Пісня стала не лише подією в музичному житті, але і своєрідним соціальним феноменом. Мільйони людей сприймали героїню пісні як реальну дівчину, яка любить бійця і чекає відповіді. Їй писали листи. Більш того, з'явилося немало сюжетних продовжень пісні. У Літературному музеї в Москві я записав деякі з них: "Усі ми любимо душку "Катюшу", любимо слухати, як вона співає, з ворога витрушує душу, а друзям відвагу надає".

- "Синий платочек»
- Пісня була написана ще до початку війни й дуже полюбилася народу. Але під час Великої Вітчизняної війни вона ніби народилася вдруге. Вона стала тими дорогими спогадами про мирне життя, які кожен боєць беріг у своєму серці.

«Случайный вальс»

2 лютого 1943 року переможно закінчилася Сталінградська битва.

- А через кілька днів, - розповідає Євген Долматовський, - ми з композитором Марком Фрадкіним вже їхали в ешелоні на новий фронт - майбутню Курську дугу. Поїзд йшов повільно, часто зупинявся, і ми стали складати пісню. Коли ешелон прийшов в Єлець, «Випадковий вальс» - так ми назвали новий твір - був закінчений. Пісня вдалася. Вона швидко поширилася серед бійців. У ті дні мало хто знав, що в основі цієї пісні лежить конкретний епізод. Про нього розповів Фрадкін льотчик Василь Васильєв.

Якось довелося йому побувати пізно увечері в невеликому селі в прифронтовій смузі. Раптом офіцер почув звуки музики - місцева молодь танцювала під старий, розбитий патефон ... Він підійшов ближче і побачив дівчину, самотньо стоїть в стороні. Васильєв запросив її на вальс. Розговорилися, він запитав, як її звуть, вона відповіла - Зіна. Але тут довелося попрощатися - засигналив шофер, пора в дорогу. Ось, власне, і все. Але хоча з тих пір пройшло багато часу, молодий офіцер не може забути цю дівчину. - Ось ви - композитори, пісні складаєте, - сказав він Фрадкіну.- У мене до вас прохання: напишіть пісню про те, що я розповів. Якщо все точно опишете, Зіна зрозуміє, що це про нас з нею. Може, вона почує, відгукнеться і вам напише ...

«Випадковий вальс» передавали по радіо у виконанні Леоніда Утьосова. Одного разу на радіо композитору прийшов лист з тієї села, про яку розповів йому льотчик. Писала Зіна: «Ось зі мною сталася схожа історія. Чи не про мене ця пісня? » І далі просила дізнатися адресу молодого офіцера.

- Ми зв'язалися з авіасполученням, де служив лейтенант, - розповідав Фрадкін, - Але Василь Васильєв уже не міг відповісти Зіні: в одному з повітряних боїв він загинув смертю героя, не бажаючи викинутися з парашутом над територією, зайнятої гітлерівцями .

Кінець